

6.Подгорний О.Л., Торкатюк В.І., Аненкова Н.А., Влащенко Н.М., Бутнік Д.В., Муса Салех Шагін, Пудова І.С., Бережной Н.В. Комплексна діагностика стійкості функціонування об'єктів туристичної галузі в умовах трансформації економіки України до ринкових відносин (на прикладі м. Велика Ялта АР Крим) // Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. Вып.59. – К.: Техніка, 2004. – С.291-322.

7.Торкатюк В.И., Нохрина Л.А., Николаенко Л.Ф., Полчанинова И.Л., Жилинская О.И., Игнатова Н.И., Жинжикова И.В. Модель соотношения темпов экстенсивного и интенсивного развития туристической отрасли при стохастических колебаниях потоков туристов // Коммунальное хозяйство городов: Науч.-техн. сб. Вып.71. – К.: Техніка, 2006. – С.354-368.

8.Захарин С. С Новым годом! Туризма и курортов // Зеркало недели. – 2008. – №1(680).

9.Официальный сайт Государственной службы туризма и курортов // <http://www.tourism.gov.ua>.

10.Ткаченко Т.І. Сталій розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу. – К.: КНТЕУ, 2006. – 537 с.

11.Решетило В.П. Экономическая синергетика институциональных изменений. – Харьков: ООО «Прометей - Прес», 2006. – 288 с.

12.Карлофф Б. Деловая стратегия. – М.: Экономика, 1991. – 154 с.

13.Аакер Д. Стратегическое рыночное управление. – СПб.: Питер, 2002. – 575 с.

14.Математический аппарат и методы формирования оптимальных параметров управления процессом функционирования строительных предприятий / В.И.Торкатюк, Л.Н.Шутенко, Н.А.Дмитрук и др.; Под общ. ред. д.т.н., проф. В.И.Торкатюка. – Харьков: ХНАГХ, 2007. – 824 с.

Получено 02.02.2009

УДК 379.85 : 338.48

М.В.ТОНКОШКУР

Харківська національна академія міського господарства

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ВИЗНАЧЕННЯ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Розглядаються проблеми та об'єктивність оцінки туристичного потенціалу регіонів України. Надано пропозиції щодо удосконалення існуючих методик розрахунку туристської привабливості регіонів, визначено основні шляхи їх впровадження.

Реформування національної економіки пов'язано з глибокими структурними перетвореннями у всіх сферах суспільного життя, трансформацією господарського комплексу України, здійсненням ефективної регіональної політики тощо. Не менш важливим завданням залишається пошук раціональних методів та способів активізації розвитку тих видів діяльності, для котрих існують всі необхідні умови і які по своїй соціальній результативності та економічній віддачі можуть скласти гідну конкуренцію традиційним галузям господарства. Серед таких напрямів пріоритетне місце посідає рекреаційна сфера.

Формування високо розвинутого ринку рекреаційних послуг ви-

магає врахування особливостей функціонування рекреаційних систем, основу яких складають природні та історико-культурні ресурси, матеріально-технічна база, відпочиваючі. Тому однією з найголовніших проблем, що постає перед туристичною галуззю України є розробка унікальної методології оцінки туристичного потенціалу регіонів України.

В науковій літературі цьому питанню приділяється багато уваги, насамперед, у роботах таких українських вчених, як О.О.Бейдик, М.Й.Рутинський, Л.М.Черчик, Е.В.Щепанський [2, 4-6].

Але недоліком пропонованих методологій є той факт, що оцінка потенціалу регіонів проводиться через призму кількості природно-географічних, природно-антропогенних і соціально-історичних ресурсів. При цьому, природно-географічні ресурси включають в себе кліматичні (природні явища, процеси тощо), водні (ріки, озера, моря, океани, мінеральні джерела та ін.), ландшафтні (гори, печери тощо), рослинні (ліси, гаї) та фауністичні (тварини, птахи) ресурси.

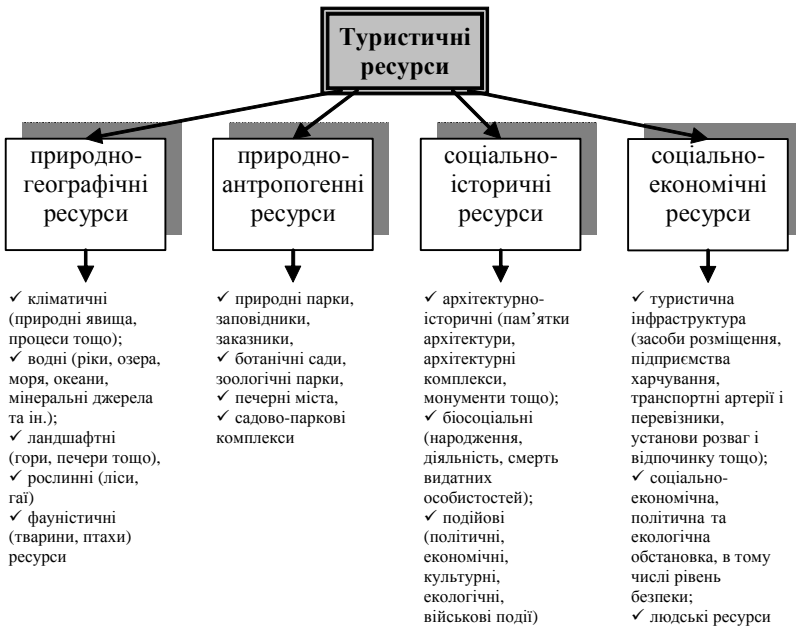
Природно-антропогенні ресурси – це природні парки, заповідники, заказники, ботанічні сади, зоологічні парки, печерні міста, садово-паркові комплекси тощо.

Соціально-історичні ресурси підрозділяються на наступні групи: архітектурно-історичні (пам'ятки архітектури, архітектурні комплекси, монументи тощо); біосоціальні (народження, діяльність, смерть видатних особистостей); подійові (політичні, економічні, культурні, екологічні, військові події).

Тим не менш, рейтинг регіонів, побудований на кількісному показнику природно-географічних, природно-антропогенних і соціально-історичних ресурсів не завжди відповідає фактичним показникам обслугованих туристів. Наприклад, Львівську область, яка посідає одне з перших місць в рейтингу найбільш привабливих регіонів України, в 2006 р. відвідало стільки ж організованих іноземних туристів, скільки і Харківську (1,6% від загальної кількості), а на долю Запорізької і Дніпропетровської областей, які як і Харківська знаходяться у другій десятці рейтингу, припало відповідно 2,9 і 2,8% від загальної кількості організованих іноземних туристів. Аналогічна тенденція спостерігається і в санаторно-курортному обслуговуванні туристів: на долю Донецької області припало 8,78% від загальної кількості оздоровлених осіб, тоді як питома вага Львівської області за цим показником склала 8,02%. Надані статистичні показники не означають абсолютної помилковості існуючих методологій, адже за деякими показниками саме західні області України, які мають високий рейтинг за забезпеченістю ресурсами, водночас є лідерами за кількістю внутрішніх туристів [3].

Все це свідчить про необхідність удосконалення існуючих методик оцінки туристичного потенціалу України і розробки такої методології розрахунку туристичного потенціалу України, при якому б рейтинг регіонів відповідав би кількості обслужованих туристів.

Використовуючи вже існуючі методології варто було б додати, окрім природно-географічних, природно-антропогенних і соціально-історичних ресурсів, такий суттєвий фактор, який, на нашу думку, має найважливіше значення, як рівень розвитку соціально-економічних ресурсів. У свою чергу соціально-економічні ресурси – це туристична інфраструктура (засоби розміщення, підприємства харчування, транспортні артерії і перевізники, установи розваг і відпочинку тощо); соціально-економічна, політична та екологічна обстановка, в тому числі рівень безпеки тощо (рисунок).

Класифікація туристичних ресурсів

Зазначимо, що розвиток туризму в межах конкретного регіону слід розглядати з урахуванням можливості активного розвитку окремих видів туризму, що мають найбільш сприятливі умови саме в цьому регіоні.

Розвиток усіх видів туризму одночасно в межах окремого регіону є неефективним, оскільки вимагатиме значних капіталовкладень, строк окупності яких буде дуже великим за часом.

Необхідно не тільки врахувати наявність певних ресурсів у регіоні, але і можливість їхнього найбільш ефективного використання. За логікою, наприклад, наявність природних ресурсів у першу чергу сприятиме розвитку екологічного (зеленого) туризму; бізнес-центрів, виставкових комплексів, якісних засобів розміщення – ділового туризму тощо.

Зважаючи на це, актуальною проблемою, що постає перед нами, є також розробка чіткої класифікації видів туризму, що буде прийнятною для подальшого аналізу туристичного потенціалу України і розробки методики його розрахунку.

Хоча цьому питанню і приділяється багато уваги в сучасній літературі, чіткої класифікації не існує. Наприклад, у науковій літературі, можна зустріти такі поняття, як екологічний, природний, біотуризм, агротуризм, сільський туризм, зелений туризм. По суті, це різні назви одного й того ж виду туризму.

З іншого боку, в сучасній літературі також розглядаються такі види туризму, як космічний туризм (політ людини в космос), джайлоо-туризм (тимчасове проживання особи в екстремальних умовах, що позбавлені елементарного комфорту, наприклад, на високогірних пасовищах) тощо. В свою чергу, такі види туризму виділяти в окремі напрями просто нелогічно, оскільки кількість туристів, що розглядаються в рамках цих напрямків, у певних випадках, наприклад космічні туристи, складає менше 10 осіб.

Багато суперечностей також викликає класифікація видів туризму, що наведена в Законі України «Про внесення змін в Закон України «Про туризм» [1]. Так, ст.4 цього Закону визначає такі види туризму, як дитячий, молодіжний, сімейний, для осіб похилого віку, для інвалідів, культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, спортивний, релігійний, екологічний (зелений), сільський, підводний, гірський, пригодницький, мисливський, автомобільний, самодіяльний. В той же час виникають питання, в чому різниця між самодіяльним і спортивним туризмом або між екологічним і сільським, чи можна вважати підводний вид туризму взагалі туризмом та інші запитання.

Слід зауважити, що існує ще одна система класифікації, що використовується, як Всесвітньою Туристською Організацією (ВТО) для підрахунку кількості туристів, так і вітчизняною туристичною галуззю. Згідно цієї класифікації, виділяються подорожі, що здійснюються як організований туризм, діловий туризм, приватний туризм.

Організований туризм включає в себе поїздки, що організовуються туристичними операторами.

Діловий туризм – це відвідування семінарів, конференцій, ділових зустрічей.

Приватний туризм – це подорожі, що здійснюються туристами самостійно. В даному випадку туристи не звертаються в туристичні агентства і основною метою таких подорожей – є відвідування друзів та родичів, а також паломництво та лікування.

Узагальнюючи вищесказане, можна визначити такі шляхи вирішення поставлених проблем:

✓ потрібно удосконалити методику розрахунку туристичного потенціалу регіонів України, що має включати в себе характеристику за всіма основними чинниками: рівнем розвитку природно-географічних, природно-антропогенних, соціально-історичних та соціально-економічних ресурсів регіону;

✓ необхідно розробити повну систему класифікації видів туризму з метою подальшого чіткого визначення потенціалу регіонів України за кожним з основних напрямів туризму.

1. Про внесення змін та доповнень в Закон України «Про туризм»: Закон України №1282-IV від 18.11.2003 р.

2. Бейдик О.О. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методика та методологія аналізу, термінологія, районування. – К.: Вид.-поліграф. центр «Київський університет», 2001. – 395 с.

3. Довідка та головні тенденції розвитку туризму протягом 2006 р. (за даними адміністрації Держприкордонслужби України) // www.tourism.gov.ua.

4. Рутинський М.Й. Метризація екостану ландшафтних систем: теоретичний аспект // Україна та глобальні процеси: географічний вимір: Зб. наук. праць. Т.3. – Київ - Луцьк: ВДУ, 2000. – С.165-168.

5. Черчик Л.М. Формування та розвиток територіальної рекреації системи регіону (на прикладі Волинської області): Автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.10.01 / Ін-т регіональних досліджень НАН України.. – Львів, 1999. – 20 с.

6. Щепанський Е.В. Науково-методичні засади стимулювання розвитку туристично-рекреаційного комплексу регіону: Автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.10.01 / Наук.-дослід. екон. ін-т Мін-ва економіки та з питань європ. інтеграції України. – К., 2003. – 17 с.

Отримано 30.03.2009